

Det småskaliga yrkesfisket skapar mervärden för kustsamhällen

Foto: Ricok69, iStock

Det småskaliga yrkesfisket skapar mervärden utöver själva fångsten. Men nuvarande förvaltning urholkar förutsättningarna för ett livskraftigt småskaligt yrkesfiske. För att bevara levande kustsamhällen krävs åtgärder som stödjer fiske för humankonsumtion och främjar de värden som fisket skapar.

Förvaltningen gynnar det storskaliga industri-fisket på bekostnad av ekosystemet

Den nuvarande fiskeriförvaltningen – med marknadsmekanismer och [reglering](#) på nationell nivå – har gynnat ett storskaligt fiske för foder framför det småskaliga fisket för humankonsumtion.^{[1][2]} Förvaltningsmodellen har resulterat i ett överfiske som fått konsekvenser för Östersjöns kommersiella fiskbestånd^[3]; torskbeståndet har kollapsat och sillbeståndet i Östersjön har minskat med ca 70% från mitten av 1960-talet tills i dag.^{[4][5][6]} De småskaliga yrkesfiskarna har som resultat fått allt sämre förutsättningar att leva av sitt yrke, fångsterna är små och fiskens storlek ofta för liten vilket minskar lönsamheten i yrket.^{[7][8][9]}

En god ekologisk status i Östersjön gynnar inte bara det marina ekosystemet utan är också en förutsättning för det småskaliga yrkesfisket.^[10] Industrifiskets uttag av fisk gör att fiskbestånden tar skada och delpopulationer riskerar att utplånas helt.^{[11][12]} För småskaliga yrkesfiskare, som verkar i samma vatten år efter år, leder nuvarande förvaltning till direkta konsekvenser. Till skillnad från det storskaliga industriella fisket, som kan flytta vidare när bestånden minskar, är det småskaliga yrkesfisket beroende av lokala fiskbestånd för sin långsiktiga försörjning och har därför starka incitament att värna om dem.^{[13][14]}

I det här policydokumentet undersöker vi de mervärden som det småskaliga yrkesfisket skapar och vad som behöver göras för att bevara dem för dagens och framtida generationer.

Rekommendationer

Skapa goda förutsättningar för ett fortsatt småskaligt yrkesfiske genom att:

Värdera de sociala och kulturella **mervärden** som småskaligt yrkesfiske skapar i fiskeriförvaltningen – och hur det gynnar samhällsekomin.

Minska uttaget av fisk och låt bestånden återhämta sig.

Reformera kvotfördelningen så att **fisket för humankonsumtion gynnas** och det industriella foderfisket fasas ut.

Inkludera småskaliga **yrkesfiskare** i besluten som berör dem – på lokal, regional och nationell nivå.

Nyansera livsmedelsrekommendationerna för Östersjöfisk – informera om att koncentrationen av miljögifter varierar utmed kusten och inkludera fiskens positiva hälsoeffekter i bedömningen.

Allt färre småskaliga yrkesfiskare

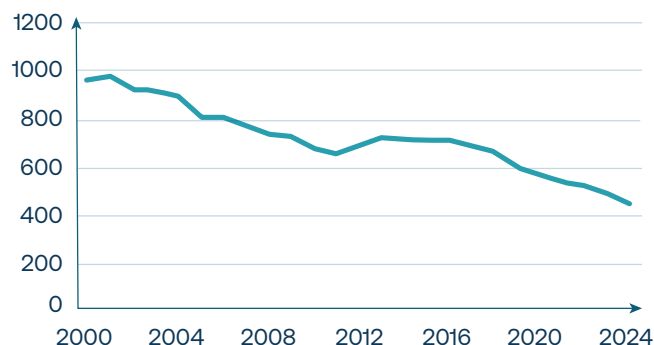
Småskaliga yrkesfiskare definieras som fiskare med fartyg under 12 meter som utgår från och landar fisken i samma hamn. De försämrade förutsättningarna att bedriva ett småskaligt fiske avspeglas i minskningen av små fiskefartyg längs vår kust – från 959 båtar år 2000 till 457 båtar år 2024 (figur 1). När fiskelägen försvinner riskerar både yrket och kulturarvet att gå förlorat.^{[15][16]} Trenden förväntas fortsätta,^{[17][18]} och förstärkas av att den småskaliga fiskarkåren åldras och få unga ser en framtid inom yrket.^{[19][20]} Låg lönsamhet, krångliga regelverk och höga investeringskostnader avskräcker den yngre generationen.^{[21][22]}

Faktaruta

Påverkan av säl och skarv

Det saknas vetenskapligt stöd för att säl och skarv skulle ha en betydande negativ påverkan på Östersjöns stora sillbestånd.^[23] Industrifiskets stora uttag av sill är den huvudsakliga orsaken till nedgången i fiskbeståndet.^{[24][25]} Säl och skarv är en naturlig del av ekosystemet, och de har historiskt samexisterat med livskraftiga fiskbestånd.^[26] Dock kan säl och skarv lokalt ha en negativ påverkan på fiskbestånd.^[27]

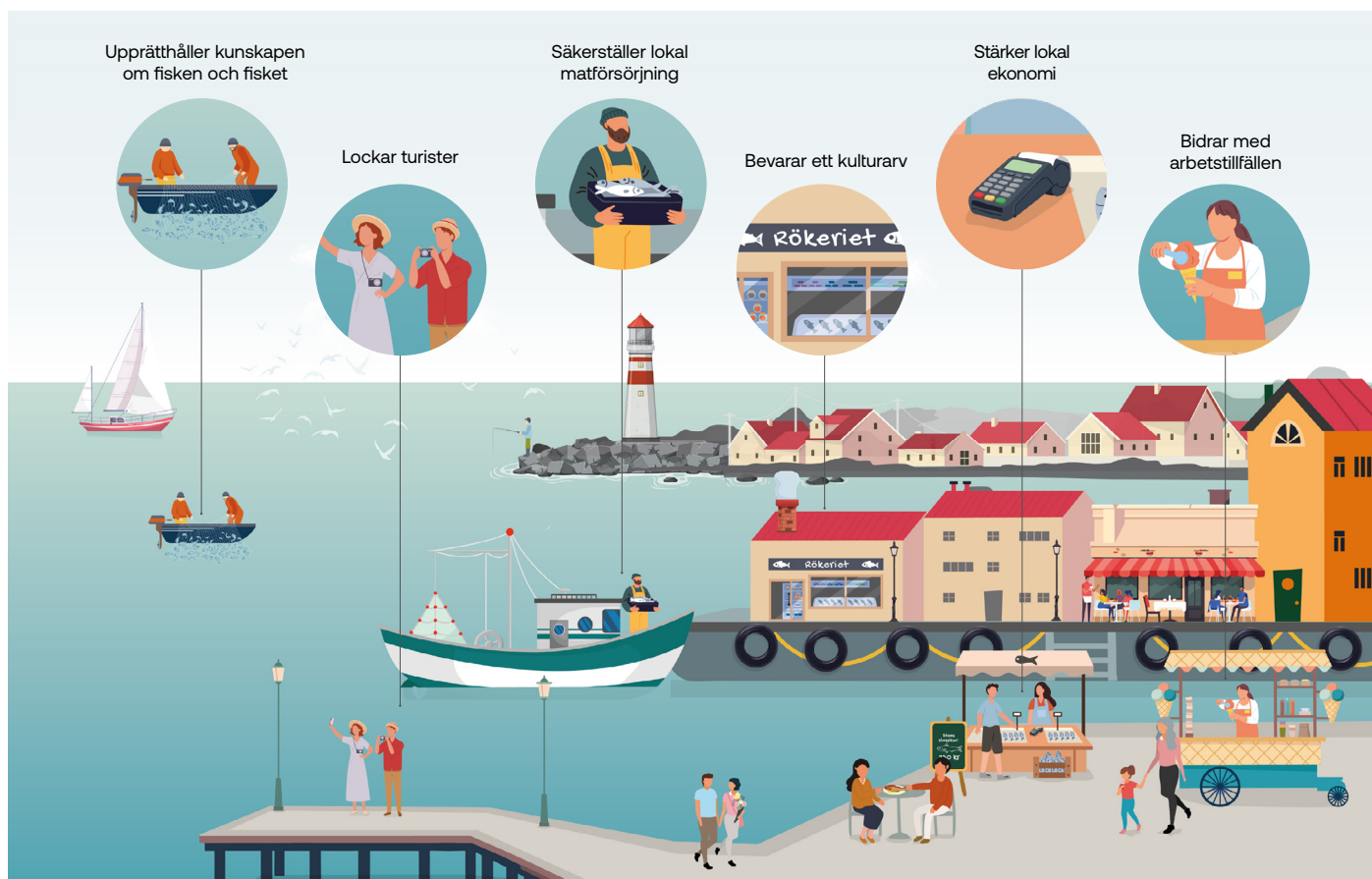
Antalet fiskefartyg i Östersjön (0-12 meter)

Figur 1. Utveckling av antalet fartyg 0-12 meter i Östersjön (baseras på yrkesfiskelicenser). Under 2014 skedde förändringar gällande fiskelicenser vilket kan påverka statistiken (Källa: HaV, 2000-2024).

Vilka mervärden riskerar att gå förlorade?

En levande landsbygd med livskraftiga kustsamhällen bidrar med sociala, kulturella och ekonomiska värden.^{[28][29]} Det småskaliga yrkesfisket har historiskt varit en central del av kustsamhället och det bidrar både med lokal matförsörjning och upprätthåller kulturella och sociala värden kopplade till fisket (se figur 2).^{[30][31]}

Figur 2. Småskaligt yrkesfiske skapar mervärden och bidrar till levande kustsamhällen. Illustration: Sofie Handberg.

Lokal ekonomi: arbetstillfällen och verksamheter utmed kusten

Det småskaliga yrkesfisket är en marginell näring^[32], och för många i branschen är det svårt att få lönsamhet.^[33] Samtidigt skapar småskaligt yrkesfiske möjligheter att bo och verka längs kusten, vilket ökar kommunala intäkter och stärker lokal service.^{[34][35]} Yrkesfisket kan därmed bidra till ekonomisk tillväxt och levande kustsamhällen men omfattningen av de ekonomiska effekterna är osäkra.^[36]

Gävle som ett positivt exempel

Som småskalig yrkesfiskare behöver man idag vara en mångsysslare för att få ekonomin att gå ihop. Hos Bergmans Fisk i Gävlebukten kombineras småskaligt yrkesfiske med besöksverksamhet, förädling, restaurang, fiskvagn och butik. Verksamheten har bidragit till nya arbetstillfällen, inflyttning, ökad lokal omsättning och samverkan med andra företag.^{[37][38]} Företaget omsätter omkring 25 miljoner kronor och sysselsätter upp till 50 personer under högsäsong, varav 15–20 är anställda året runt.^{[39][40]} Genom att förädla och sälja fisken lokalt stannar en större del av värdekedjan i området, vilket främjar ekonomisk tillväxt och levande kustsamhällen. Bergmans Fisk vittnar om en stor efterfrågan, särskilt på strömming*, men produktion och försäljning begränsas av bristen på fisk.^[41]

Maritim turism och matupplevelser

Turism och rekreation är den ekonomisk största och viktigaste näringen i Östersjön.^[42] Både forskare och småskaliga yrkesfiskare lyfter maritim turism som en nödvändig inkomstkälla för fortsatt yrkesfiske.^{[43][44]} Yrkesfiskarna lockar besökare genom att visa sitt arbete, ordna turer och dela sin kunskap om havet.^[45] Regionala turistföreningar marknadsför därför småskaligt yrkesfiske som en del av bygdens varumärke.^{[46][47]} Samtidigt råder det osäkerhet om turister attraheras av ett aktivt småskaligt yrkesfiske eller om de i första hand söker upplevelsen av kustmiljön.^{[48][49]}

Inom satsningar på maritim turism råder enighet om att matupplevelser är viktigt för besöksnäringens framgång.^[50] Människor söker det som känns äkta – platser och smaker med mening, historia och lokal förankring. Om fisken inte längre fångas lokalt bryts kopplingen mellan råvara, matkultur och tra-

dition.^[51] Det innebär också en ekonomisk förlust. Enligt en studie minskar turisternas betalningsvilja med sex procent när kustfisket försvinner, och med nio procent när fiskebåtarna saknas.^[52] Utan ett aktivt småskaligt yrkesfiske tappar kusten sin autenticitet och karaktär – det blir en kuliss snarare än ett levande kustsamhälle.^[53]

Kulturarv och fiskeidentiteten

Det småskaliga yrkesfisket är mer än ett yrke; det är en identitetsmarkör som format både bygden och dess historia.^[54] Genom yrkesfisket bevaras kulturmiljöer som påverkar människors platskänsla och identitet, både för dem som utövar yrket och för hela samhället. Kulturmiljöer bär på både materiella och immateriella värden: från hamnar, fiskebodas och båtar till berättelser och gemenskap.^[55] ^[56] Hamnar som tidigare utgjort samhällets nav – där lokalbefolkningen möttes, båtar lastades och lokala berättelser utbyttes – blir tystare. De förändras från levande kulturmiljöer till symboler för något som varit.^[57] I Gävlebukten uttrycks en oro för att fisket håller på att försvinna.^{[58][59]} Flera orter i området är historiska fiskesamhällen, och om yrkesfisket försvinner upplever många invånare att en del av deras identitet går förlorad.^[60]

Fiskefångst i Oxelösunds hamn 1950-tal. Lennart Zetterlund och hans kompanjon Eklund fick 3 ton strömming utanför Härads-skär. (Foto: SLM P12-947, Hämtad 27-11-2025 från [Sörmlands museums samlingar](https://sormlands.museums.samlingar))

*Sill kallas strömming norr om Kalmar sund.

Kunskap om fisken, fisket och havet

Många menar att den huvudsakliga förlusten när det småskaliga yrkesfisket försvinner är den kunskap som yrkesfiskarna bär på.^{[61][62]} Under generationer har en omfattande kunskap byggts upp – om fisken, fisket och havet.^[63] Det småskaliga fisket bedrivs med beprövade metoder^[64], där de anpassats till lokala förhållanden och säsongernas växlingar.^{[65][66]} Genom erfarenheter från tidigare generationer vet yrkesfiskarna hur man landar och bereder fisken samt var och när den är som bäst.^{[67][68]} Kunskapen och hantverket är viktigt för nyttjandet av fisk som livsmedel, och i förlängningen den lokala livsmedelsberedskapen.^[69]

Småskaliga yrkesfiskare besitter även en platsbunden miljökunskap. Genom sin dagliga närvaro på havet observerar de förändringar i fiskpopulationer och ekosystem.^{[70][71][72]} Det gör dem till ett viktigt komplement till myndigheternas miljöövervakning.^[73] Både yrkesfiskare och forskare betonar behovet av fortsatt yrkesutövning för att bevara kunskapen. Den kunskapsbank, som byggts upp genom muntlig och praktisk överföring, riskerar annars att gradvis försvinna i samband med att antalet yrkesfiskare minskar.^{[74][75]} Utan förutsättningar för en fungerande generationsväxling finns vare sig mottagare eller bärare av kunskapen kvar, och viktiga erfarenheter om fisket och havets tillstånd riskerar att gå förlorade.^[76]

Fisken säker att ätas – en förutsättning för det småskaliga yrkesfiskets överlevnad

En förutsättning för det småskaliga yrkesfiskets överlevnad är att fisken går att sälja för humankonsumtion. Livsmedelsverket avråder i dag vissa grupper – kvinnor i fertil ålder, barn, gravida och ammande – från att äta fet fisk som sill/strömming, lax och öring från Östersjön.^[77] Anledningen är att fet fisk ofta innehåller höga halter av miljögifter som dioxin.

Sill längre norrut i Östersjön innehåller högre halter av miljögifter än sill söderut. Exempelvis kan en vuxen person* äta strömming 8 ggr/år i norra Roslagen respektive uppemot 100 ggr/år i Södermanlands skärgård.^[78] Sveriges beslut att inte nansera livsmedelsrekommendationerna utifrån nya data bidrar till en minskad efterfrågan på sill/strömming som mat. I Finland har man vägt fiskens hälsoeffekter i förhållande till hälsorisker annorlunda än i Sverige. Nyttorna får större tyngd, varför också livsmedelsverket i Finland uppmanar befolkningen att äta mer fisk.^[79] Dessutom informerar det finska livsmedelsverket om att koncentrationen av miljögifter varierar mellan olika fångstområden och fiskarter.^[80]

**Studien definierar en vuxen person som en person som väger 70kg och tar inte hänsyn till att dioxiner också intas från andra födokällor.*

Slutsatser

Småskaligt yrkesfiske håller liv i mattraditioner, skapar arbetstillfällen, förser lokalsamhället med livsmedel och lockar turister till kusten. Det är en viktig del av vad ett kustsamhälle är och har varit. Om det småskaliga yrkesfisket försvinner går många av de mervärden som kopplas till fisket förlorade. Kunskapen om fisken, fisket och havet som byggts upp under generationer dör ut. I förlängningen bleknar kulturarvet och fiskeidentiteten som länge bidragit till levande kustsamhällen. Om inte förutsättningarna för det småskaliga yrkesfisket förbättras riskerar vi att förlora såväl ekonomiska som sociala och kulturella mervärden – värden som blir svåra att återskapa.

Policydokumentet är framtaget av Ebba Hadenius och Jens Pettersson med stöd av Helene Limén inom ramen för BalticWaters traineeprogram hösten 2025.

Referenser

- 1 Hultman m.fl. (2018). [NORDIC FISHERIES AT A CROSSROAD](#). Nordic Council of Ministers. ISBN 978-92-893-5800-2.
- 2 BalticWaters. (2023). [Politiskt PM: Dagens kvotfördelning gynnar inte det småskaliga fisket - BalticWaters](#).
- 3 Hultman m.fl. (2018). [NORDIC FISHERIES AT A CROSSROAD](#). Nordic Council of Ministers. ISBN 978-92-893-5800-2.
- 4 ICES (2025). [Herring \(Clupea harengus\) in subdivisions 30 and 31 \(Gulf of Bothnia\)](#). In ICES Advisory Committee.
- 5 ICES (2025). [Herring \(Clupea harengus\) in subdivisions 25-29 and 32, excluding the Gulf of Riga \(central Baltic Sea\)](#). In ICES Advisory Committee.
- 6 Svedäng m.fl. (2024). Centurial Variation in Size at Maturity of Eastern Baltic Cod (Gadus morhua) Mirrors Conditions for Growth. Ecology and Evolution, 14(10).
- 7 Östersjöcentrum. (2025). [Forskare: Fel att koppla säl och skarv till sillbeståndens problem](#).
- 8 Solér, C., & Faithful, C. (2023). [Ekonomisk, social and ekologisk hållbarhet i Södra Bottenhavet](#). HaV.
- 9 Östman m.fl. (2015). [Relative contribution of evolutionary and ecological dynamics to body size and life-history changes of herring in the Bothnian Sea](#). Evolutionary Ecology.
- 10 HaV. (2024). [Marin strategi för Nordsjön och Östersjön](#). Rapport 2024:12.
- 11 Intervju med Åsa Nilsson Austin (SU, marin ekolog). 14-11-2025.
- 12 Östersjöcentrum. (2021). [Minska det kustnära trålfisket för att skydda Östersjösillen](#).
- 13 Intervju med Dennis Bergman (Bergmans Fisk). 5-11-2025.
- 14 Intervju med Åsa Nilsson Austin (SU, marin ekolog). 14-11-2025.
- 15 Waldo, S., & Lovén, I. (2019). [Värden i svenskt yrkesfiske](#). AgriFood Economic Centre 2019:1. Lund: Media-Tryck.
- 16 Sandström, E. (2018). [Det småskaliga kustfiskets förändrade förutsättningar och mervärden](#). Urban and Rural Reports. SLU.
- 17 Björkvik m.fl. (2020). [Swedish Small-Scale Fisheries in the Baltic Sea: Decline, Diversity and Development](#). MARE Publication.
- 18 Salmi m.fl. (2023). [Societal Transformations and Governance Challenges of Coastal Small-Scale Fisheries in the Northern Baltic Sea](#). In: Ocean Governance. MARE Publication, vol 25. Springer, Cham.
- 19 ibid
- 20 Arias-Schreiber m.fl. (2019). [Governing the Governance: Small-Scale Fisheries in: Europe with Focus on the Baltic Sea: Analysis and Practice](#).
- 21 Hultman m.fl. (2018). [NORDIC FISHERIES AT A CROSSROAD](#). Nordic Council of Ministers. ISBN 978-92-893-5800-2.
- 22 Björkvik m.fl. (2020). [Swedish Small-Scale Fisheries in the Baltic Sea: Decline, Diversity and Development](#). MARE Publication.
- 23 Östersjöcentrum. (2025). [Forskare: Fel att koppla säl och skarv till sillbeståndens problem](#).
- 24 HaV. (2025). [Sälarnas roll i ekosystemet och dess betydelse för en ekosystembaserad förvaltning](#). Rapport 2025:16.
- 25 Östersjöcentrum. (2025). [Forskare: Fel att koppla säl och skarv till sillbeståndens problem](#).
- 26 Intervju med Åsa Nilsson Austin (SU, marin ekolog). 14-11-2025.
- 27 Lundström m.fl. (2025). [Sälars roller i ekosystem och påverkan på fisk](#). SLU.
- 28 Naturvårdsverket. (2023). [Landsbygden är avgörande för den gröna omställningen](#).
- 29 Tillväxtverket. (2023). [Vägledning för livskraftiga landsbygder](#).
- 30 Sandström, E. (2018). [Det småskaliga kustfiskets förändrade förutsättningar och mervärden](#). Urban and Rural Reports. SLU.
- 31 Waldo, S., & Lovén, I. (2019). [Värden i svenskt yrkesfiske](#). AgriFood Economic Centre 2019:1. Lund: Media-Tryck.
- 32 Intervju med Viktor Vesterberg (GU, institutionen för globala studier). 28-10-2024
- 33 Intervju med avdelningen miljö/ fiske på Länsstyrelsen Gävleborg. 24-10-2025.
- 34 Solér, C., & Faithful, C. (2023). [Ekonomisk, social and ekologisk hållbarhet i Södra Bottenhavet](#). HaV.
- 35 Intervju med Julia Brozin (kommunpolitiker för Centerpartiet i Gävle). 5-11-2025.
- 36 Waldo, S., & Lovén, I. (2019). [Värden i svenskt yrkesfiske](#). AgriFood Economic Centre 2019:1. Lund: Media-Tryck.
- 37 Intervju med Dennis Bergman (Bergmans Fisk). 5-11-2025.
- 38 Intervju med Julia Brozin (kommunpolitiker för Centerpartiet i Gävle). 5-11-2025.
- 39 Intervju med Dennis Bergman (Bergmans Fisk). 5-11-2025.
- 40 Allabolag.se. (u.å.). [Bergmans Fisk & Rökeri i Saltharsfjärden AB – företagsinformation](#).
- 41 Intervju med Dennis Bergman (Bergmans Fisk). 5-11-2025.
- 42 BalticWaters (2024). [En maritim turism på Östersjöns villkor](#).
- 43 Svells m.fl. 2025. [Shifts in small-scale fishing in Åland: An overview of changes in regulations, catches and livelihoods between 2008 and 2025](#). Natural Resources and Bioeconomy Studies 47/2025. Natural Resources Institute Finland. Helsinki.
- 44 Intervju med Dennis Bergman (Bergmans Fisk). 5-11-2025.
- 45 Intervju med Julia Brozin (kommunpolitiker för Centerpartiet i Gävle). 5-11-2025.
- 46 Hultman m.fl. (2018). [NORDIC FISHERIES AT A CROSSROAD](#). Nordic Council of Ministers. ISBN 978-92-893-5800-2.
- 47 Waldo, S., & Lovén, I. (2019). [Värden i svenskt yrkesfiske](#). AgriFood Economic Centre 2019:1. Lund: Media-Tryck.
- 48 Waldo m.fl. (2023). [Are local fisheries important for marine tourism? A case study of the Swedish fishing village Träslövsläge](#). Regional Studies in Marine Science.
- 49 von Thenen m.fl. (2023). [Perspectives and scenarios for coastal fisheries in a social-ecological context: an ecosystem service assessment approach in the german baltic sea](#). Sustainability, 15(22), 15732.
- 50 Solér, C., & Faithful, C. (2023). [Ekonomisk, social and ekologisk hållbarhet i Södra Bottenhavet](#). HaV.
- 51 Intervju med Viktor Vesterberg (GU, institutionen för globala studier). 28-10-2024.
- 52
- 53 Waldo m.fl. (2023). [Are local fisheries important for marine tourism? A case study of the Swedish fishing village Träslövsläge](#). Regional Studies in Marine Science.
- Intervju med Viktor Vesterberg (GU, institutionen för globala studier). 28-10-2024.
- 54 Sandström, E. (2018). [Det småskaliga kustfiskets förändrade förutsättningar och mervärden](#). Urban and Rural Reports. SLU.
- 55 Waldo, S., & Lovén, I. (2019). [Värden i svenskt yrkesfiske](#). AgriFood Economic Centre 2019:1. Lund: Media-Tryck.
- 56 Sandström, E. (2018). [Det småskaliga kustfiskets förändrade förutsättningar och mervärden](#). Urban and Rural Reports. SLU.
- 57 Intervju med Emil Sandström (SLU, landsbygdsutveckling). 04-11-2025.
- 58 Intervju med Julia Brozin (kommunpolitiker för Centerpartiet i Gävle). 5-11-2025.
- 59 Intervju med Dennis Bergman (Bergmans Fisk). 5-11-2025.
- 60 Intervju med Julia Brozin (kommunpolitiker för Centerpartiet i Gävle). 5-11-2025.
- 61 Intervju med Emil Sandström (SLU, landsbygdsutveckling). 04-11-2025
- 62 Intervju med avdelningen miljö/ fiske på Länsstyrelsen Gävleborg. 24-10-2025.
- 63 Intervju med avdelningen miljö/ fiske på Länsstyrelsen Gävleborg. 24-10-2025.
- 64 Intervju med Dennis Bergman (Bergmans Fisk). 5-11-2025.
- 65 Salmi m.fl. (2023). [Societal Transformations and Governance Challenges of Coastal Small-Scale Fisheries in the Northern Baltic Sea](#). In: Ocean Governance (pp. 295-317). MARE Publication, vol 25. Springer, Cham.
- 66 Svells m.fl. 2025. [Shifts in small-scale fishing in Åland: An overview of changes in regulations, catches and livelihoods between 2008 and 2025](#). Natural Resources and Bioeconomy Studies 47/2025. Natural Resources Institute Finland. Helsinki.
- 67 Westman, A., & Tunón, H. (2010). [Kulturarv och hållbar utveckling](#). Bebyggelsehistorisk tidskrift, (59), 99-106.
- 68 Intervju med Viktor Vesterberg (GU, institutionen för globala studier). 28-10-2024.
- 69 Waldo, S., & Lovén, I. (2019). [Värden i svenskt yrkesfiske](#). AgriFood Economic Centre 2019:1. Lund: Media-Tryck.
- 70 Intervju med Emil Sandström (SLU, landsbygdsutveckling). 04-11-2025.
- 71 Sandström, E. (2018). [Det småskaliga kustfiskets förändrade förutsättningar och mervärden](#). Urban and Rural Reports. SLU.
- 72 Waldo, S., & Lovén, I. (2019). [Värden i svenskt yrkesfiske](#). AgriFood Economic Centre 2019:1. Lund: Media-Tryck.
- 73 Kvarnström, M., & Boström, J. (2018). [2. Kalix archipelago: Biodiversity, ecosystems, local knowledge and customary use](#). In: Biodiversity and ecosystem services in Nordic coastal ecosystems: an IPBES-like assessment Volume 2 The geographical, 31.
- 74 ibid
- 75 Andersson, M. (2019). [Kustnära yrkesfiske i förändring: Från mångsysslare till entreprenör \(1st uppl.\)](#). Doktorsavhandling. Lund Universitet.
- 76 Intervju med Dennis Bergman (Bergmans Fisk). 5-11-2025.
- 77 Livsmedelsverket. (2025). [Fisk och skaldjur](#).
- 78 Karlsson, M., & Jonsson, A. (2025). [Dioxinhalter i strömming från Svealandskusten 2024](#). Länsstyrelsen Stockholm.
- 79 Solér, C., & Faithful, C. (2023). [Ekonomisk, social and ekologisk hållbarhet i Södra Bottenhavet](#). HaV.
- 80 Ruokavirasto (Finska Livsmedelsverket). (2025). [Fisk](#).